

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Un manuscris românesc din secolul al XVIII-lea: *Iosif și Asinetha*

Tutore îndrumător:

Prof. Dr. Nicolae MECU

Doctorandă:

Andreea Oana TINCA

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

București, 2015

CUPRINS

ARGUMENT	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
CAP. 1. ÎN CĂUTAREA MODELELOR. ROMANUL EROTIC PREMODERN ...	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ARHITECTURA NARATIVĂ A ROMANULUI ANTIC TÂRZIU	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ÎNTÂLNIRI ȘI PERSONAJE ÎN ROMANȚ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
CAP. 2. MISTICA EROTICĂ ÎN EPOSUL MEDIEVAL	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
MISTICA EVREIASCĂ ÎN IOSIF ȘI ASINETHA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
SEMNIFICAȚII ALE EROSULUI ÎN ROMANUL DE INSPIRAȚIE BIZANTINĂ. ISMIN ȘI ISMINIA ..	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ANEXA 1 - POVEASTE FOARTE DE FOLOS PENTRU IOSIF ȘI ASINETHA ...	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ANEXA 2 - ISMIN.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
BIBLIOGRAFIE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

REZUMAT

Primul capitol al lucrării, *În căutarea modelelor. Romanul erotic premodern*, propune o analiză a tehnicilor de compoziție specifice romanului Antichității târzii și Evului Mediu. În spațiul românesc, *Etiopicele* au circulat cu titlul *Iliodor*, după numele autorului. Deși procesul de copiere și difuzare a cărților populare stimulează o lectură imaginativă și permite copistului intervenția în text, însemnările marginale arată că *Etiopicele* erau privite și ca o scriere de înțelepciune. Cum povestea are în centru restabilirea statutului eroinei, subiectul se construiește prin dozarea minuțioasă a informațiilor legate de identitatea Charicleei, astfel încât detaliile se vor aglomera spre o *recunoaștere* care să înșele, totuși, așteptările cititorului. Incipitul *in medias res*, relatările la persoana I și valorificarea detaliului marginal sunt tehnicile prin care autorul dozează informația și o resemantizează. Suspansul se creează prin manipularea povestirii, aglomerarea de narațiuni secundare și încetinirea ritmului narativ. Complexitatea compozițională îl plasează pe Heliodor în canonul renesanțist; bizantinii, însă, citesc textul printr-o grilă morală și văd în peripețiile cuplului perpetua tensiune dintre dragoste și destin. Sensul moral al poveștii este cel compatibil cu sensibilitatea secolului al XVIII-lea românesc, încă debitor criteriilor extraliterare de valorizare a literaturii.

Pentru analiza romanului medieval, am ales textul *Pierre de Provence et la belle Maguelonne*, modelul cărții populare *Imberie și Margaronă*. Am urmărit episoadele în care tinerii îndrăgostiți sunt protagoniști ai unor recunoașteri, momentele în care identitățile se limpezesc. Romanul medieval și cel al Antichității împărtășesc concepția platoniciană asupra sufletului, așadar ideea iubirii născute din contemplarea celui asemenea (la Marsilio Ficino) sau din vederea și reflectarea nemăsurată (la Andreas Capellanus) aduc continuitate gloselor despre iubire din romanul grec. Raporturile de cuplu rămân, esențial, aceleași, protagoniștii nu au nevoie decât de un schimb de privi pentru a-l recunoaște într-o clipită pe cel ales. Contaminarea cu elemente ale codului curteniei este vizibilă în discursul personajelor secundare: tatăl fetei observă manierele cavalerului rătăcitor și îi intuiește noblețea, în timp ce doica se încredințează abia după ce îi aude discursul. Calitatea de erou se probează prin normele sociabilității.

Cel de-al doilea capitol, *Mistica erotică în eposul medieval*, analizează codificările unei iubiri spiritualizate, încercând a stabili semnificațiile simbolice cuprinse de tema erosului și a

convertirii. Prima analiză se oprește asupra apocrifului *Iosif și Asinetha*, refăcând istoria receptării ca text mistic. Scrierea a fost prezentată ca o legendă creștină de către primul editor, abatele P. Batiffol. Abia odată cu monografia lui Marc Philonenko se avansează ideea unei influențe a misticismului evreiesc – teză ce avea să fie preluată de cea mai mare parte a studiilor dedicate apocrifului. Philonenko propune trei niveluri de interpretare: alegorie astrologică (hierogamia Soare-Lună), dramă gnostică (Logosul și Pistis-Sophia), inițiere în misteriile evreiești. Dintre toate, ultima interpretare găsește cele mai multe puncte de sprijin în text, investind episodul central cu sensul unei practici magice. Chiar în afara dimensiunii inițiatice, întâlnirea cu îngerul și convertirea Asinethei păstrează notele generale ale misticii evreiești: încrederea în bine și în posibilitatea salvării (idee ce apare și la Filon din Alexandria), preferința pentru alegoria femeie-cetate, atunci când numele Asinethei se schimbă în Cetate de Scăpare. Modul de consemnare a misticii erotice se apropie de imaginarul *Cântării cântărilor*, într-o compoziție ce valorizează înțelepciunea (asociată cu mierea), conflictul emoțiilor, căutarea iubitului pierdut și, mai ales, imaginea unei divinități tangibile. Textul nostru se înrudește, așadar, cu scrierile apocaliptice precum *Iezechiel* sau *Apocalipsa lui Avraam*.

Pentru analiza romanului *Ismîn și Isminia* (Eumathios Makrembolites, sec. XII), am comparat versiunea franceză cu traducerea românească, notând eventualele diferențe ce ar fi putut apărea în procesul adaptării. Mistica ortodoxă din mediul bizantin nu pare a fi atins conținutul; textul se înscrie în codurile laice și mizează pe imaginea unei iubiri tulburătoare, în care locul divinității este luat de zeul Amor. Textul, conceput ca o confesiune relatată la persoana I în care se glorifică atotputernicia iubirii, are și o latură de Bildungsroman. Protagonistul descoperă dragostea și îi mărturisește tumultul (căci romanul bizantin începe a privi către interioritatea individului). Sugestiile mistice sunt cuprinse în dragostea plină de suferință, în complementaritatea onomastică și în sensul expiator al dorinței alimentate de absență.

Lucrarea conține, ca anexe, transcrierea celor două texte discutate în capitolul dedicat cărților populare: *Iosif și Asinetha* (text integral, Ms. Rom. B.A.R. 2338) și *Ismîn* (f 1^r-19^v, Ms. Rom. B.A.R. 2116).